

Долінська Олесьа Олегівна,
доктор філософії, доцент

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія м. Хмельницький,
Україна, e-mail: dolynskiy@ukr.net

ЗАМКОВИЙ ТУРИЗМ В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Мета дослідження. Дослідити сучасний стан та перспективи розвитку замкового туризму в Хмельницькій області. В період пандемії COVID-19 та часткової закритості кордонів особливої актуальності набуває розвиток внутрішнього туризму та відновлення пам'яток історії рідного краю, збереження історичного спадку для майбутніх поколінь.

Методика. У дослідженні задіяні загальнонаукові методи дослідження, а саме, загальнологічні методи: порівняння, аналізу, синтезу, узагальнення та аналогії. Методи аналізу, синтезу та узагальнення використано при вивченні причинно-наслідкового зв'язку зростання туристичної активності в області внаслідок використання та збереження туристичних об'єктів та культурних, історичних традицій місцевих громад. За допомогою використання методу аналогії оцінювалися ймовірні позитивні результату розвитку замкового туризму в Хмельницькій області.

Результати. Продемонстровано приклади розвитку замкового туризму в Хмельницькій області. Визначено перспективи розвитку замкового туризму в Хмельницькій області. Для зручності сприйняття нами розроблено карту усіх кам'яних замків і фортець Хмельницької області, що збереглися для сучасності.

Наукова новизна. Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що у результаті дослідження визначено потенціал використання замків в сфері туризму Хмельницької області. Описано напрями розвитку використання замків Хмельниччини для активізації внутрішнього туризму та покращення іміджу області на міжнародному рівні. Аби глибше вивчити питання історії Хмельницького краю варто створити наукову групу, яка б могла працювати у польських та інших європейських архівах і музеях, шукати документи та робити нові відкриття в історії замків на території сучасної Хмельницької області.

Практична значимість. У статті наведено приклади розвитку замкового туризму в Хмельницькій області. Проаналізовано сильні та слабкі сторони замкового туризму в області. Розвиток цього виду туризму має багато позитивних аспектів: збереження природних ландшафтів, популяризація рідного краю, розвиток інфраструктури прилеглої місцевості, підняття національно-патріотичного духу, надходження коштів до бюджету, створення нових робочих місць. У статті аргументовано, що потенціал замкового туризму Хмельницької області дуже багатий і потребує розвитку. Одержані наукові результати використовуються у освітньому процесі майбутніх фахівців за напрямом підготовки «Туризм», з освітньою кваліфікацією «Туризмознавець, організатор екскурсійно-анімаційної діяльності» при викладанні дисциплін «Краєзнавство і туризм», «Туристична робота», «Професійні компетентності в туристичному бізнесі», «Організація туристичної діяльності». Отримані дані можуть бути використані для проведення туристичної, музейної, екскурсійної та інших видів студентських практик.

Ключові слова: замковий туризм, фортеця, шляхи розвитку замкового туризму, туризм Хмельницької області, замковий туризм Хмельницької області.

Dolynska Olesya Olehivna,
Doctor of Philosophy, Associate Professor

Khmelnitskyi Humanitarian and Pedagogical Academy,
Khmelnitskyi, Ukraine, e-mail: dolynskiy@ukr.net

CASTLE TOURISM IN KHMELNYTSKYI REGION

The aim of the study. To study the current state and prospects of castle tourism in Khmelnytskyi region. During the COVID-19 pandemic and the partial closure of borders, the development of domestic tourism and the restoration of historical monuments of the native land, preservation of historical heritage for future generations becomes especially important.

Method. The study uses general scientific research methods, namely, general scientific methods: comparison, analysis, synthesis, generalization and analogy. Methods of analysis, synthesis and generalization were used in the study of the causal relationship of tourist activity growth in the region due to the use and preservation of tourist sites and cultural, historical traditions of local communities. Using the method of analogy, the probable positive results of the castle tourism development in Khmelnytskyi region were evaluated.

Results. Examples of the castle tourism development in Khmelnytskyi region are demonstrated. Also prospects of the castle tourism development in the Khmelnytskyi region are described. For ease of perception, we have developed a map of all the stone castles and fortresses of the Khmelnytsky region that have survived to the present day.

The scientific novelty. The scientific novelty of the obtained results was determined as a result of the potential of castles using research in the sphere of Khmelnytskyi region tourism. The development directions of the castles use

in Khmelnytskyi region for the intensification of domestic tourism and the improvement of the image of the region at the international level are described. To further study the history of the Khmelnytskyi region, it is necessary to create a scientific group that could work in Polish and other European archives and museums, search for documents and make new discoveries in the history of castles in the modern Khmelnytskyi region.

Practical significance. The article presents examples of the castle tourism development in Khmelnytskyi region. The strengths and weaknesses of castle tourism in the region are analyzed. The development of this type of tourism has many positive aspects: preservation of natural landscapes, popularization of the native land, development of infrastructure of the surrounding area, raising the national-patriotic spirit, receipt of funds to the budget, creation of new jobs. The article argues that the potential of castle tourism in Khmelnytskyi region is very rich and needs development. The obtained scientific results are used in the educational process of future specialists in the field of «Tourism», with the educational qualification «Tourism expert, organizer of excursions and animation activities» when teaching the disciplines «Local history and tourism», «Tourist work», «Professional competencies in tourism business». «Organization of tourist activities». The obtained data can be used for tourism, museum, excursion and other types of student`s practices.

Keywords: castle tourism, fortress, ways of castle tourism development, tourism of Khmelnytskyi region, castle tourism of Khmelnytskyi region.

Вступ. Постановка проблеми. У Європі вже давно існує практика залучення замків та фортифікаційних споруд у туристичному бізнесі. На сьогодні існує багато прикладів успішно відновлених у Європі замків та фортифікаційних споруд, що використовуються у туристичній сфері, зокрема у готельному господарстві. Все більше туристів проявляють бажання зупинитися на кілька днів у справжньому замку, фортифікаційній споруді та відчути себе жителем колишньої епохи. Європейські туристи проявляють великий інтерес до проведення фестивалів, тематичних заходів, розважальних заходів, проведених у середньовічній тематиці на території замку, фортифікаційній споруді. Великий відсоток замків, фортифікаційних споруд Європи обладнанні в музеї, картинні галереї і користуються великою популярністю у туристів. Території замків Європи залучають в кінозіомки, організації показів моди, культурних заходів, фестивалів, театралізованих вистав, весільних церемоній.

Наша держава пройшла багато історичних етапів становлення та володіє великою кількістю замків та фортифікаційних споруд. Ці історичні об'єкти є важливою складовою нашої історії та культури. В сучасних умовах життя замковий туризм є надзвичайно цікавий для відвідувань туристами. Хмельницька область має всі умови для розвитку замкового туризму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток туризму, проблеми та перспективи вивчали такі вітчизняні науковці як: О. Бейдик, О. Любіцева, М. Мальська, В. Федорченко, В. Кифяк. Питання збереження туристичних ресурсів досліджували В. Гетьман, Б. Данилишин, В. Міщенко. Замковий туризм в своїх роботах вивчали М. Рутинський, І. Білецька, Д. Каднічанський, О. Лесик, О. Мацюк.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Замковий туризм в Хмельницькій області вивчався мало. Досі не окресленні проблеми та перспективи розвитку замкового туризму в Хмельницькій області.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз сучасного стану та визначення перспектив використання замків та фортифікаційних споруд, палацового комплексу в Хмельницькій області.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах обмежених можливостей подорожувати через пандемію COVID-19, велику перспективу має розвиток внутрішнього туризму. Розвиток внутрішнього туризму здатний забезпечити значні економічні надходження до місцевих бюджетів. Одним з пріоритетних напрямів розвитку внутрішньої туристичної індустрії в Україні та Хмельницькій області повинен бути замковий туризм. Хмельницька область має багато туристичних ресурсів, які здатні залучити туристів, особливо цікавим є замковий туризм, в основі якого закладено використання об'єктів фортифікаційного характеру, палаців та садиб. Питання підвищення привабливості замкового туризму на національному та міжнародному рівнях є особливо важливим.

Замковий туризм – це підвид історико-культурного туризму, об'єктами відвідування якого є оборонні споруди: городища та замчища давньоруського часу, середньовічні замки та фортеці, фортифікації Нового часу, інкастельовані сакральні об'єкти, фортифікації XIX ст., оборонні лінії Першої та Другої світових воєн тощо.

Найбільша кількість замків, фортець та оборонних монастирів збереглися до нашого часу на заході України (за підрахунками різних експертів приблизно 90% всіх замків і палаців держави) – на Львівщині, Івано-Франківщині, Тернопільщині, Волині, Закарпатті та Хмельниччині [5].

Хмельницька область – це регіон, що поєднує цікаву історію, унікальну архітектуру та прекрасні пейзажі. В різні історичні часи на території області було розміщено велику кількість замків, палаців та фортифікаційних споруд. До наших днів збереглися лише 34 історичні пам'ятки, а саме: замки, палаци та фортифікаційні споруди. На жаль, на сьогоднішній день не всі збереглися у гарному стані та потребують реставрації. Також існує понад 20 об'єктів, де залишилися тільки окремі фрагменти, залишки, які свідчать про існування на тих місцях замків, палаців та фортифікаційних споруд. На теренах Хмельниччини збереглося 9 замків, які датовані періодом XII-XIV ст. Всього, під охороною держави перебуває 2 916 пам'яток, з них: археології – 227, історії – 2 442, мистецтва – 474.

Серед палаців та садиб найкраще збереглися:

- 1) *Палац Сангушків в Ізяславі*. Палац збудований у стилі бароко в 1746-1750 роках видатним італійським архітектором Пауло Антонієм Фонтана. Цей палац став головною резиденцією княжого роду Сангушків [1].
- 2) *Антонінський палац*. Цей палац був збудований у стилі необароко в другій половині XVIII століття – на початку XX століття. Архітектором виступив Франсуа Арво. Палац був резиденцією Ієроніма Сангушко.
- 3) *Палацово-парковий ансамбль «Самчики»*. Садибу в селі Самчики почав облаштовувати Ян Хоєцький на початку XVIII ст. З тих часів зберігся так званий «Старий палац», що був побудований 1725 р. Пізніше паркові будівлі в стилі класицизму були доповнені витвором середньовічного мистецтва Китаю, напрямку шинуазрі – Китайським павільйоном. Палац є добре збережений, що дало змогу облаштувати в ньому музей-садибу [4].
- 4) *Палац Орловських*. Палац збудований у стилі класицизму в 1788 році італійським архітектором Доменіко Мерліні у селищі Маліївцях. Це була резиденція графа Яна Онуфрія Орловського. З вересня 2021 в палаці діє музей [8].
- 5) *Садиба Ігнація Сцибора-Мархоцького*. Садиба Ігнація Сцибора-Мархоцького нагадує середньовічний замок, що було зведено на основі збережених руїн Отроківського замку XII-XIV століть в Отрокові. На сьогодні від цього комплексу залишилися фрагменти стін і вежа. Зараз тут тривають реставраційні роботи. На його території відбувається щорічний фестиваль «Миньковецька держава» [10].
- 6) *Садиба Корф*. Садиба була зведена в 1910 році в Рахнівцях і належала роду баронів Корф. На сьогоднішній день тут знаходиться школа.
- 7) *Садибний маєток М. Римського-Корсакова*. Знаходиться у селі Голосків. Садибний маєток побудований у 1865 році. На сьогоднішній день тут знаходиться школа.
- 8) *Палац Новинських*. Палац збудований в 1896 – 1911 роках у стилі неоготики в с. Слобідка-Шелехівська.
- 9) *Садиба Хелмінських*. Палацово-парковий комплекс був закладений у 1868 році поміщиком І. Хелмінським в селищі Великий Жванчик.
- 10) *Палац Пшездецьких*. Палац був збудований в місті Чорний Острів у XVIII ст., виконаний у стилі класицизму. Зараз в палаці діє музична школа і музей Л. Глібова.
- 11) *Палац Гіжицького* у Новоселиці. Палац побудований у 1820 році родиною Гіжицьких, що володіла селом Новоселицею з 1725 року. Палац побудовано у стилі англійської неоготики. Це пам'ятка архітектури національного значення.
- 12) *Особняк на вулиці Грушевського, 95 (місто Хмельницький)*. Особняк на Грушевського – одна з найоригінальніших споруд історичної забудови Хмельницького на межі XIX–XX ст., визнана пам'яткою архітектури місцевого значення.

Хмельниччина також відзначається багатством пам'яток оборонної архітектури. Серед замків та фортець найкраще збереглися:

1. *Замок в Старокостянтиніві.* Замок в свій час був резиденцією князів Острозьких. Унікальність замку в тому, що він був побудований в один час з містом. Будівництво замку датується 1561 роком та було першою оборонною спорудою міста. На сьогоднішній день замок зберігся частково.

2. *Меджибізький замок.* Замок у Меджибожі – пам'ятка фортифікаційної архітектури XVI століття. Стилiстика пам'ятки змішана – від мурованого будівництва литовської доби до східноєвропейського ренесансу та псевдоготики XIX ст. Фортеця внесена до Державного реєстру національного культурного надбання України під № 764 0. Має статус державного історико-культурного заповідника.

3. *Кам'янець-Подільська фортеця.* Відома з XIV століття як частина оборонної системи міста Кам'янець, колишньої столиці Подільського князівства XIV–XV ст., Подільського воєводства XV–XVIII ст., а далі Подільської губернії (1793–1925 рр.). Фортеця є складовою частиною Національного історико-архітектурного заповідника «Кам'янець», що належить до «7 Чудес України» [6].

4. *Руїни Жванецького замку.* Замок був збудований у XV ст. До сьогоднішнього дня збереглися лише окремі фрагменти.

5. *Руїни Сутківецького замку.* Замок був збудований у XV ст. До сьогоднішнього дня збереглися лише окремі фрагменти.

6. *Руїни Летичівського замку.* Замок був збудований у 1579 р. До сьогоднішнього дня збереглися лише окремі фрагменти.

7. *Руїни Зіньківського замку.* Замок був збудований на початку 1400 р. На сьогоднішній день залишилися тільки залишки однієї з веж.

Розвиток замкового, палацового туризму сприятиме розвитку інфраструктури населених пунктів, залучення цих об'єктів в туристичній діяльності сприятиме створенню нових робочих місць.

Крім того, він дає змогу розвивати знання щодо української культури і спадщини, більшість оборонних споруд сприяє підняттю рівня національної свідомості населення. В основі розвитку замкового, палацового туризму повинні знаходити втілення наступні принципи:

- охорона навколишнього середовища, мінімізація збитку в процесі туристичної діяльності, збереження та покращення стану споруд, нагляд за станом туристичного освоєння території;
- контрольоване використання технологій туристичного обслуговування;
- естетична гармонізація туристичного природокористування (туристична інфраструктура повинна органічно вливатися в історично сформоване середовище і зберігати унікальну своєрідність кожної місцевості).

Особливо цікавими для туристів будуть маршрути, які включають відвідування різних замків, палаців у поєднанні з використанням інших видів туризму, представлених на Хмельниччині. Пріоритетне місце мають займати комплексні туристичні маршрути, що залучатимуть туристів до одночасного використання природних, культурно-історичні, архітектурних туристичних принад. Особливо сприятливі для цього умови склалися у південних районах, де порівняно недалеко одне від одного розміщені різноманітні історичні, природні, культурні пам'ятки загальнодержавного значення. Найбільше замків, палаців знаходяться у Хмельницькому та Кам'янець-Подільському районах (рис. 1).

На такий нерівномірний розподіл впливав ряд історичних факторів. Дві найпопулярніші фортифікаційні споруди області – Кам'янець-Подільська фортеця та Меджибізький замок також знаходяться в цих районах, що дає ще перспективи для залучення інших замків, палаців до туристичних маршрутів, адже відстань між ними невелика. Серед головних переваг розробки таких маршрутів можна виділити наступні: підвищення рівня розвитку інфраструктури та комунікацій в області, високий рівень концентрації туристичних принад в області, наявність великої кількості додаткових туристичних заходів (ярмарки, фестивалі, майстер класи) У Шепетівському районі цей вид туризму потребує більше ресурсів для розвитку, проте має для цього всі перспективи.

Місто Кам'янець-Подільський – найпопулярніше туристичне місто Хмельницької області, яке щороку відвідує понад 500 000 туристів. За вісім місяців 2021 року місто прийняло 250 000 туристів. Скорочення кількості туристів відбулося через пандемію, насамперед за рахунок

іноземних туристів, проте, в місті помічають зростання внутрішнього туризму [12]. Для залучення більшої кількості туристів цього року проводився «Перший Хмельницький кінофестиваль сучасного українського кіно», що проходив з 10 по 12 вересня 2021 року у містах Кам'янець – Подільський та Хмельницький. Відкриття кінофестивалю відбулося у місті Кам'янець-Подільському на території фортеці. Кінофестиваль започаткували з метою популяризації українського кіно, підтримки молодих діячів у сфері кінематографії, розвитку кіноіндустрії в Україні, а також популяризації унікальних локацій Хмельницької області серед кінематографічної спільноти України та світу.

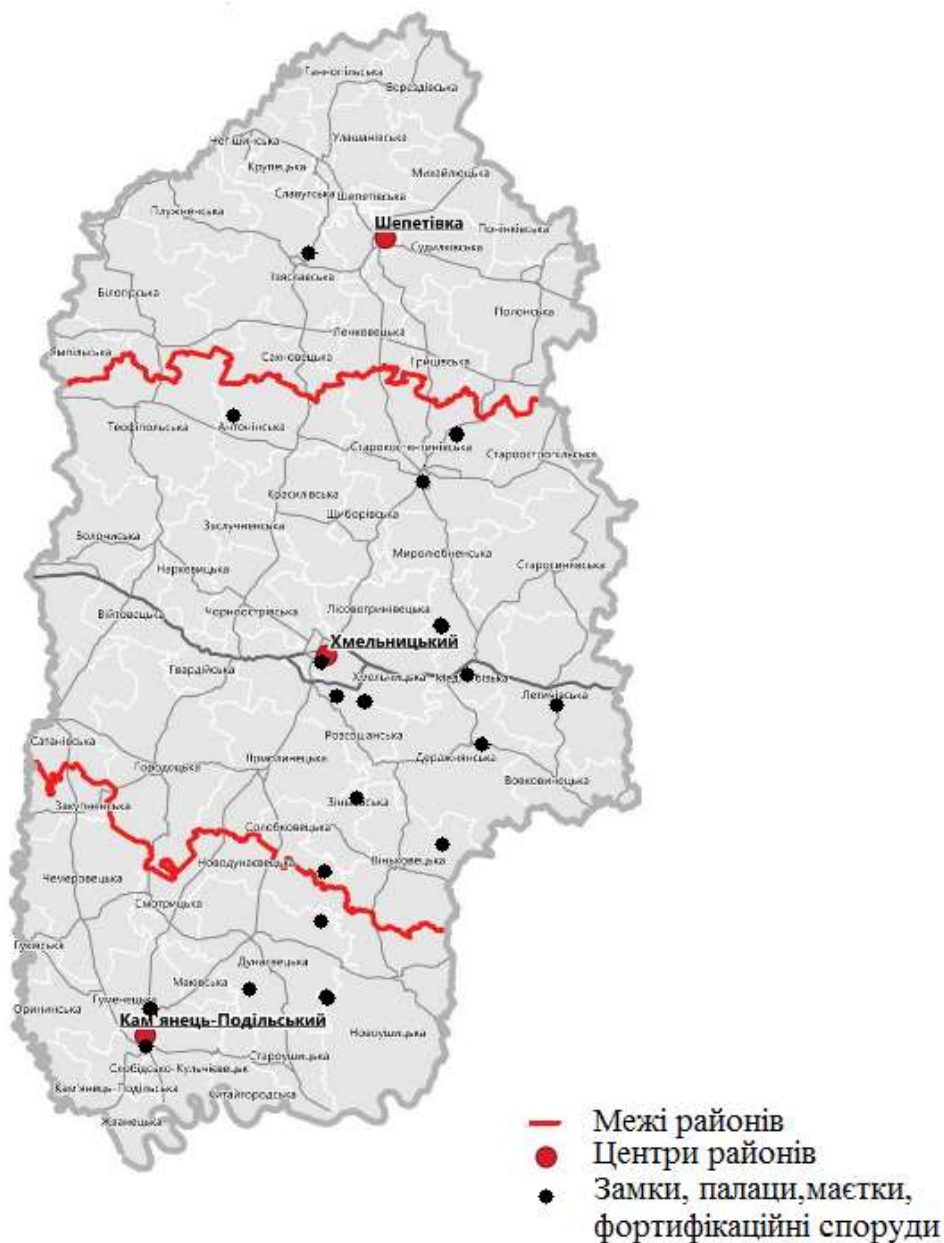


Рис. 1. Картосхема розміщення замків, палаців, садиб Хмельницької області

Цікавим фактом про місто Кам'янець-Подільський, яке відоме насамперед своєю могутньою фортецею, що височіє на скелястому схилі між двома берегами річки Смолч, є велика зацікавленість цим містом режисерів кінострічок. Архітектура міста була представлена у різних кінострічках, які стали відомими не тільки на теренах України а й за кордоном [12]. Представлення фортець у кінострічках має позитивний ефект для залучення туристів та популяризації місцевості.

Важливим аспектом використання замків та маєтків в туризмі є те, що вони є історичними об'єктами, кожний з них має свою унікальну історію. В сучасних умовах життя туристам дуже цікаво дізнатися про особливості життя населення у минулі епохи і саме замковий туризм може допомогти відчути дух минулих епох. Використання фортифікаційних споруд в туризмі також має і

охоронний аспект, оскільки такі споруди є привабливими для залучення інвестицій у його розвиток. Європейський досвід замкового туризму яскраво демонструє популярність використання колишніх замків і маєтків для розвитку там готельних комплексів. Туристи з задоволенням залишаються на ночівлі в таких засобах розміщення, щоб відчувати себе учасником замкового життя. Поодинокі приклади такого залучення замків, палаців є і у Хмельницькій області. Так у садибі Ігнація Сцибора-Мархоцького XVIII ст., яка знаходиться в селі Отроків, можна зупинитися переночувати. Маєток з баштою та підземеллям, меблями різних епох доступний як засіб розміщення для туристів. Також неподалік розташовано музей, в якому можна перенестися в атмосферу минулого [9].

Для залучення більшої кількості туристів до замків, палаців на їхній території можливі проведення картинних виставок, театральних вистав, концертів, розважальних шоу, фестивалів. На території Хмельницької області є практика проведення щорічних фестивалів на території замків, фортець. У селі Отроків Кам'янець-Подільського району щороку проходить фестиваль. Це село було частиною «Миньковецької держави» – самопроголошеної держави, створеної подільським шляхтичем Ігнацієм Сцибор-Мархоцьким (1749–1827). У селі Миньківці відпочивальники можуть відвідати музей Ігнація Сцибора-Мархоцького [13].

Місто Кам'янець-Подільський – визначний український фестивальний осередок. Тут відбуваються різноманітні культурні заходи, етнографічні, історичні та інші фестивалі. Місто претендує на звання фестивальної столиці України. Зокрема, у фортеці міста проходять фестивалі: «Форпост», «PortaTemporis» та інші [7].

На жаль, історична спадщина України на сьогоднішній день здебільшого потребує реставрації та збереження. На території області збереглися руїни замків, які також можна задіяти в туристичних маршрутах та комбінованих турах.

Розвиток замкового, маєткового туризму Хмельниччини дасть змогу зберегти історичний спадок для майбутніх поколінь. Залучення замків, палаців до комерційного туризму, надання таких об'єктів приватним орендарям для відкриття музеїв, виставок, галерей, готелів дозволить залучити кошти підприємців для реставрації. Збільшення туристичних потоків дозволить збільшити надходження коштів до місцевих бюджетів, у місцевих бюджетів з'являться кошти для покращення інфраструктури. Саме залучення пам'яток історії в туристичну діяльність може слугувати фактором збереження та відновлення цих пам'яток.

Популяризація туристичних об'єктів слугує додатковою рекламою для відповідного регіону. Позитивними змінами може слугувати залучення інноваційних технологій для розвитку замкового, палацового комплексу. Розвиток замкового туризму буде сприяти формуванню стійкої громадської думки про збереження та відродження місцевих традицій, обрядів. Формуються додаткові конкурентні переваги регіонального туристичного продукту.

Висновки з проведеного дослідження. Україна мала величну історію, що відображається в наявних історичних об'єктах. Історичні об'єкти, замки, фортифікаційні споруди мають великий потенціал для свого подальшого розвитку завдяки використанню в туристичному секторі. В сучасних умовах життя замковий туризм є надзвичайно цікавий для відвідувань туристами. Використання фортифікаційних споруд в туризмі також має і охоронний аспект, оскільки такі споруди є привабливими для залучення інвестицій у його розвиток. Замкові споруди збереглися у різних станах, одні використовуються як музеї, інші не використовуються. Для залучення більшої кількості туристів до замкової інфраструктури можна проводити наступні заходи: художні виставки, театральні вистави, концерти, розважальні шоу, фестивалі. На жаль, велика кількість історичної спадщини України на сьогоднішній день потребує реставрації та збереження.

Розвиток замкового туризму є перспективним та пріоритетним напрямком розвитку туристичної діяльності Хмельницької області. Розвиток замкового туризму має на меті розв'язання соціальних, економічних та фінансових проблем місцевих територій. Розвиток цього виду туризму має багато позитивних аспектів: збереження природних ландшафтів, популяризацію рідного краю, розвиток інфраструктури прилеглої місцевості, підняття національно-патріотичного духу, надходження коштів до бюджету, створення нових робочих місць. Хмельницька область має позитивні приклади розвитку замкового туризму (Кам'янець-Подільський, Меджибіж) та приклади залучення нових форм розвитку замкового туризму (Отроків). Проте, потрібно докласти ще багато зусиль для розвитку замкового, палацового туризму. В умовах замкового, палацового туризму відбувається знайомство туриста з культурними традиціями регіону, обрядами, побутом давнини. Хмельницька область має сприятливі умови для розвитку замкового туризму: сприятливий клімат, водні ресурси, лісові ресурси, мальовничі пейзажі, екологічно чисте повітря, зручне географічне положення, транспортну доступність, багату культурну спадщину.

Вважаємо, що для розвитку замкового туризму в регіоні необхідно: 1) розвивати методи відповідального і сталого туризму; 2) залучати усі верстви населення до відвідування історичних об'єктів; 3) проводити арт-культурні проєкти, заходи на території цих об'єктів; 4) охороняти історичні об'єкти; 5) розвивати інфраструктуру; 6) застосовувати інноваційні технології.

Список використаних джерел

1. Байдак І. Стежками рідного краю : історико-архітектурні пам'ятки Хмельниччини. Хмельницький, 2008. С. 57–60.
2. Білецька І. М. Сучасний стан і перспективи розвитку замкового туризму в Україні. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури* : зб. наук. праць. Київ: НАУ, 2011. Вип. № 31. С. 104–112.
3. Василенко А. В., Василенко В. В., Діхтяренко О. В., Перепелиця А. С. Стан та перспективи використання замково-палацового комплексу України в туризмі. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, 2019. Вип. (9). С. 173–178. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2019-9-21>
4. Державний історико-культурний заповідник «Самчики». URL : <https://samchikmuseum.wordpress.com/> (дата звернення: 18.02.2022).
5. Каднічанський Д. А., Завадовський Т. Б., Каднічанська М. Я. Стан та перспективи розвитку замкового туризму у Львівській області. *Географія та туризм: Науковий збірник*. Київ, 2018. Вип. № 43. С. 73–82.
6. Кам'янець-Подільський. Жива фортеця. URL : <https://ukrainer.net/kamyanets-podiliska-fortetsya/> (дата звернення: 16.02.2022).
7. Кам'янець-Подільський. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9> (дата звернення: 08.02.2022).
8. Палац Орловських (Маліївці). URL : [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%86_%D0%9E%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_\(%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%97%D0%B2%D1%86%D1%96\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%86_%D0%9E%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_(%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%97%D0%B2%D1%86%D1%96)) (дата звернення: 10.02.2022).
9. Садиба Сцибор-Мархоцького. URL : <https://www.booking.com/hotel/ua/sadiba-stsibor-markhots-kogo.ru.html> (дата звернення: 15.02.2022).
10. Садиба Сцибор-Мархоцького. URL : <https://zruchno.travel/ObjectEntity/ObjectEntity?lang=ua&idCrm=3d13a093-2322-a098-1a17-58ac62003e31> (дата звернення: 11.02.2022).
11. Сайт Кам'янець-Подільського. Кам'янець-Подільський прийняв 250 тисяч туристів за 8 місяців. URL : www.3849.com.ua/news/3219142/kamanec-podilskij-prijnav-250-tisac-turistiv-za-8-misaciv (дата звернення: 09.02.2022).
12. Сайт Кам'янець-Подільського. ТОП-10 фільмів де присутня архітектура міста. URL : [https://www.3849.com.ua/news/1416489/top-10-filmiv-de-prisutna-arhitektura-mista](http://www.3849.com.ua/news/1416489/top-10-filmiv-de-prisutna-arhitektura-mista) (дата звернення: 17.02.2022).
13. Фестиваль Отроків. URL : <http://otrokiv.org.ua/> (дата звернення: 12.02.2022).

References

1. Baidak I. Stezhkami ridnoho kraiu : istoryko-arkhitektumni pamiatky Khmelnychchyny. Khmelnytskyi, 2008. S. 57–60.
2. Biletska I. M. Suchasnyi stan i perspektyvy rozvytku zamkovoho turyzmu v Ukraini. *Problemy pidvyschennia efektyvnosti infrastrukury* : zb. nauk. prats. Kyiv: NAU, 2011. Vyp. # 31. S. 104–112.
3. Vasylenko A. V., Vasylenko V. V., Dikhtiarenko O. V., Perelytsia A. S. Stan ta perspektyvy vykorystannia zamkovo-palatovoho kompleksu Ukrainy v turyzmi. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Serii: Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*, 2019. Vyp. (9). S. 173–178. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2019-9-21>
4. Derzhavnyi istoryko-kulturnyi zapovidnyk «Samchyky». URL: <https://samchikmuseum.wordpress.com/> (data zvernennia: 18.02.2022).
5. Kadnichanskyi D. A., Zavadvoskyi T. B., Kadnichanska M. Ya. Stan ta perspektyvy rozvytku zamkovoho turyzmu u Lvivskii oblasti. *Heohrafiia ta turyzm: Naukovyi zbirnyk*. Kyiv, 2018. Vyp. # 43. S. 73–82.
6. Kamianets-Podilskiy. Zhyva fortetsia. URL: <https://ukrainer.net/kamyanets-podiliska-fortetsya/> (data zvernennia: 16.02.2022).
7. Kam`yanets-Podilskiy. URL : <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%B0%D0%BC%27%D1%8F%D0%BD%D0%B5%D1%86%D1%8C-%D0%9F%D0%BE%D0%B4%D1%96%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9> (data zvernennia: 08.02.2022).
8. Palats Orlovskykh (Maliivtsi). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%86_%D0%9E%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_\(%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%97%D0%B2%D1%86%D1%96\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D0%BB%D0%B0%D1%86_%D0%9E%D1%80%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D1%85_(%D0%9C%D0%B0%D0%BB%D1%96%D1%97%D0%B2%D1%86%D1%96)) (data zvernennia: 10.02.2022).
9. Sadyba Stsibor-Markhotskoho. URL: <https://www.booking.com/hotel/ua/sadiba-stsibor-markhots-kogo.ru.html> (data zvernennia: 15.02.2022).
10. Sadyba Stsibor-Markhotskoho. URL: <https://zruchno.travel/ObjectEntity/ObjectEntity?lang=ua&idCrm=3d13a093-2322-a098-1a17-58ac62003e31> (data zvernennia: 11.02.2022).
11. Sait Kam`yantsia-Podilskoho. Kamianets-Podilskiy pryiniav 250 tysiach turystiv za 8 misiativ. URL: www.3849.com.ua/news/3219142/kamanec-podilskij-prijnav-250-tisac-turistiv-za-8-misaciv (data zvernennia: 09.02.2022).
12. Sait Kam`yantsia-Podilskoho. TOP-10 filmiv de prysutnia arkhitektura mista. URL: [https://www.3849.com.ua/news/1416489/top-10-filmiv-de-prisutna-arhitektura-mista](http://www.3849.com.ua/news/1416489/top-10-filmiv-de-prisutna-arhitektura-mista) (data zvernennia: 17.02.2022).
13. Festyval Otrokiv. URL : <http://otrokiv.org.ua/> (data zvernennia: 12.02.2022).

Надійшла до редколегії 22.05.2022
Прийнята до друку 02.07.2022